

УДК 336.226

ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У СТРУКТУРІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

Наталія Луцька; Ігор Цюцяк; Андрій Цюцяк

Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, Україна

Резюме. Висвітлено значення непрямих податків як інструмента фінансового регулювання та важливого джерела поповнення Державного бюджету України. Розкрито економічну сутність податку на додану вартість та висвітлено його роль у структурі податкових надходжень. Проаналізовано структуру доходів державного бюджету України за трирічний період, визначено динаміку джерел надходження доходів, а також зміни їх часток у загальному обсязі доходів. Встановлено, що найбільшу частку в структурі Державного бюджету України складають надходження від справляння податків, зборів та обов'язкових платежів. Висвітлено проблеми, зумовлені ефективністю оподаткування та проведення адміністративних процедур в частині справляння податку на додану вартість. Здійснено оцінювання податкових надходжень з податку на додану вартість, як з виготовлених в Україні товарів (робіт, послуг), так і з імпортованих товарів на митну територію України. Проаналізовано фактори, що спричинили зміну обсягу податкових надходжень до Державного бюджету України за податком на додану вартість, враховуючи ситуацію військової агресії та нестабільність на геополітичному рівні. Доведено, що приріст в обсягах коштів, які надійшли до Державного бюджету України від операцій, пов'язаних із оподаткуванням податком на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування, зумовлений не відновленням національної економіки чи підвищенням результативності діяльності підприємницьких структур, а впровадженням ускладнених інструментів адміністрування податку на додану вартість та скороченням обсягу бюджетного відшкодування платникам податку на додану вартість. Оцінено динаміку бюджетного відшкодування податку на додану вартість в умовах складних фінансових викликів. Встановлено, що в обсягах коштів, які надійшли до Державного бюджету України від оподаткування податком на додану вартість операцій, відносно ввезених товарів на митну територію України присутня позитивна динаміка, що свідчить про значний вплив імпорту на економіку країни загалом та доходи бюджету зокрема.

Ключові слова: бюджет, доходи, податки, податкові надходження, податок на додану вартість, аналіз, бюджетне відшкодування.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.113

Отримано 05.09.2023

UDC 336.226

ASSESSMENT OF THE VALUE-ADDED TAX IN THE STRUCTURE OF TAX REVENUES

Nataliia Lutska; Ihor Tsiutsiak; Andriy Tsiutsiak

King Danylo University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Summary. The article highlights the importance of indirect taxes as an instrument of financial regulation and an essential replenishment source of the state budget of Ukraine. The economic essence of the value-added tax is revealed and its role in the structure of tax revenues is highlighted. The revenue structure of the state budget of Ukraine for a three-year period has been analysed, the dynamics of revenue-generating sources, as well as changes in their shares in the total amount of revenues, have been determined. It has been established that the largest share in the structure of the state budget of Ukraine consists of revenues from the collection of taxes, fees and mandatory payments. The problems caused by the efficiency of taxation and administrative procedures in terms of the value-added tax collection are spotlighted. The assessment of tax revenues from the value-added tax, both from goods (works, services)

manufactured (performed) in Ukraine, and from imported goods into the customs territory of Ukraine has been carried out. The factors that led to a change in the amount of tax revenues to the state budget of Ukraine on the value-added tax have been analysed, taking into account the situation of military aggression and instability at the geopolitical level. It has been proved that the increase in the amount of funds received by the state budget of Ukraine from transactions related to the taxation of value-added tax on goods (works, services) manufactured (performed) in Ukraine, considering the budget reimbursement, is due not to the national economic recovery or an increase in the efficiency of business structures, but to the introduction of complicated tools for administering the value-added tax and a reduction in the amount of budget reimbursement to value-added taxpayers. The dynamics of budgetary reimbursement of the value-added tax in conditions of complex financial challenges has been assessed. It has been established that there is a positive trend in the amount of funds received by the state budget of Ukraine from the value-added tax on transactions, in relation to imported goods into the customs territory of Ukraine, which indicates a significant impact of imports on the country's economy in general and budget revenues in particular.

Key words: budget, revenues, taxes, tax revenues, value-added tax, analysis, budget reimbursement.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.113

Received 05.09.2023

Постановка проблеми. У структурі податкових надходжень особливе значення відіграють непрямі податки, призначенням яких є забезпечення фінансової стійкості національної економіки та вплив на стабільне формування надійних фінансових потоків, що спрямовуються до Державного бюджету України. Серед таких податків ключовим є податок на додану вартість, який є важливим ресурсом поповнення бюджету. Водночас, в умовах активної військової агресії та під впливом нестабільності на геополітичному рівні, в Україні з'явилися складні виклики, зумовлені скороченням обсягів податкових надходжень. Зокрема, загострилися проблеми, пов'язані з ефективністю механізму оподаткування та проведенням адміністративних процедур у частині справляння податку на додану вартість. Невідповідність між очікуваними та реальними показниками надходжень до бюджету досліджуваного податку підкреслює важливість раціоналізації оподаткування задля забезпечення фіскальної стабільності та ефективності податкових надходжень. Зазначимо, що «...наслідки застосування механізму мобілізації податкових надходжень та його роль у наповненні доходів зведеного, державного та місцевих бюджетів відображаються на динаміці цих надходжень та їхньої частки в доходах відповідних бюджетів» [1, с. 244]. Саме тому оцінювання фіскальної ефективності податку на додану вартість є необхідним заходом, що дозволяє здійснити глибокий аналіз не лише податкових механізмів, але й ефективності їх адміністрування. Такий аналіз включає дослідження обсягів податкових надходжень та прогнозування даного процесу, маючи на меті реалізацію ефективної стратегії управління національною економікою. У контексті зростаючих фінансових викликів оцінювання податку на додану вартість набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у вивчення сутності податку на додану вартість та аналіз аспектів, зумовлених його адмініструванням, зробили вітчизняні вчені, серед яких Т. Е. Городецька, Н. В. Дутова, О. В. Зварич, І. Б. Назаркевич, В. П. Синчак, М. О. Слатвінська, З. М. Тітенко, Н. Г. Фатюха, Ю. Ю. Ярмоленко та інші.

Проте варто зазначити, що деякі аспекти, особливо ті, що стосуються оцінювання місця податку на додану вартість у загальній структурі податкових надходжень та адаптації до зростаючих фінансових викликів, залишаються недостатньо висвітленими й потребують подальших досліджень.

Метою дослідження є висвітлення економічної сутності податку на додану вартість, оцінювання його ролі в структурі податкових надходжень, а також докладне дослідження обсягу та динаміки податкових надходжень до Державного бюджету України від податку на додану вартість в умовах сучасних фінансових викликів.

Постановка завдання. Для досягнення мети дослідження сформульовано такі наукові завдання: висвітлити сутність податку на додану вартість та його роль у структурі податкових надходжень; оцінити динаміку доходів Державного бюджету України; проаналізувати обсяг та динаміку податкових надходжень до Державного

бюджету України від податку на додану вартість; висвітлити чинники, що вплинули на зміну обсягу податкових надходжень до Державного бюджету України за податком на додану вартість в умовах сучасних фінансових викликів.

Для досягнення поставлених завдань використано методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, аналогія та системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за необхідне підтримати думку О. В. Зварич стосовно того, що «...податки є дієвим інструментом фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни та вагомою складовою системи формування бюджетних доходів» [2, с. 81]. На сучасному етапі еволюції бюджетної системи найбільшу частку у Державному бюджеті України становлять податкові надходження. У таблиці 1 наведено динаміку доходів Державного бюджету України за трирічний аналізований період (2020–2022 роки).

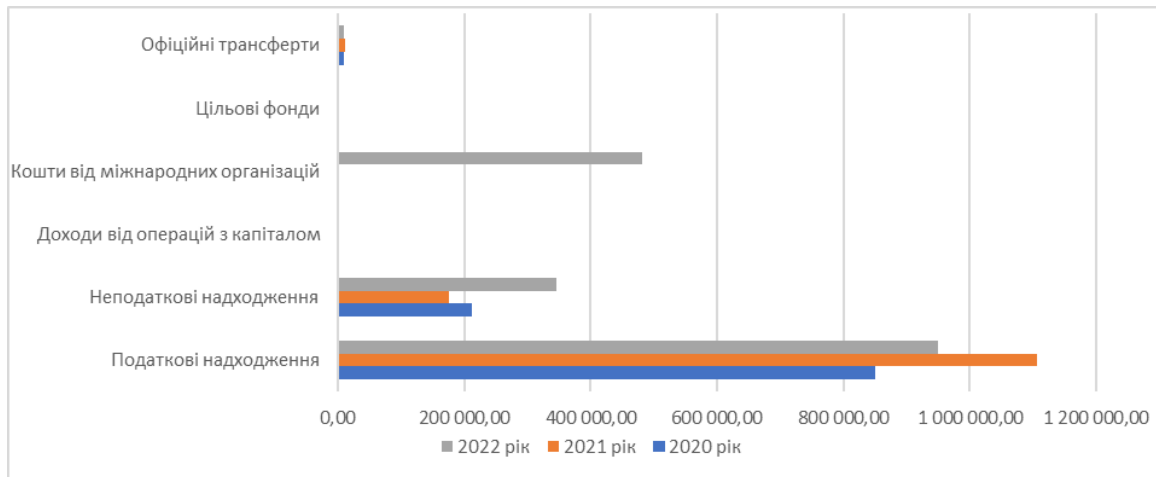
Таблиця 1. Динаміка доходів Державного бюджету України за 2020–2022 роки

Доходи	Роки						Абсолютний приріст, млн грн			Темп росту, %		
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		У порівнянні із роками		За період аналізу	У порівнянні із роками		За період аналізу
	сума, млн грн	у % до підс.	сума, млн грн	у % до підс.	сума, млн грн	у % до підс.	2020 р. із 2021 р.	2021 р. із 2022 р.		2020 р. із 2021 р.	2021 р. із 2022 р.	
Податкові надходження	851115,6	79,10	107090,9	85,37	949764,4	53,14	255975,3	-157326,5	98648,8	130,08	85,79	111,59
Неподаткові надходження	212946,9	19,79	175358,0	13,52	346327,7	19,38	-37588,9	170969,7	133380,8	82,35	197,50	162,64
Доходи від операцій з капіталом	79,4	0,01	328,7	0,03	611,0	0,03	249,3	282,3	531,6	413,98	185,88	769,52
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1029,7	0,10	1289,9	0,10	481090,7	26,92	260,2	479800,8	480061,0	125,27	37 296,74	46721,4
Цільові фонди	187,1	0,02	209,4	0,02	136,2	0,01	22,3	-73,2	-50,9	111,92	65,04	72,80
Офіційні трансферти	10658,0	0,99	12576,1	0,97	9465,6	0,53	1918,1	-3110,5	-1192,4	118,00	75,27	88,81
Усього доходів:	1076016,7	100,00	1296853,0	100,00	1787395,6	100,00	220836,3	490542,6	711378,9	120,52	137,83	166,11

Джерело: складено авторами на основі даних Міністерства фінансів України [5].

Проаналізувавши зміни у структурі доходів державного бюджету України протягом трьох років, а саме – від 2020 до 2022 року, встановлено динаміку джерел надходження доходів, а також зміни їх часток у загальному обсязі доходів.

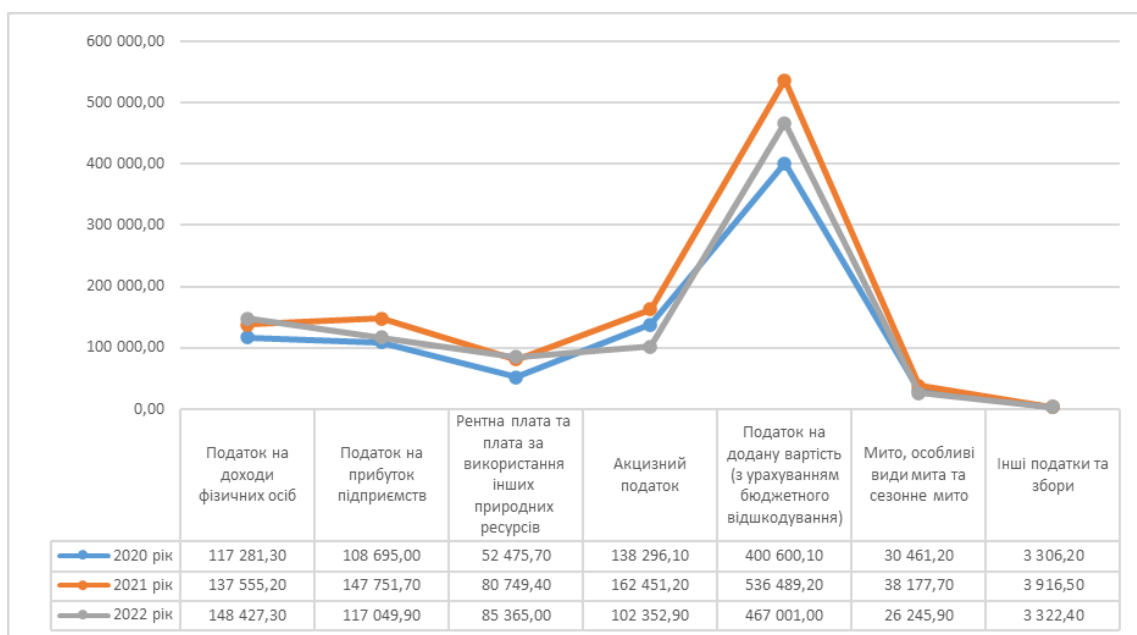
1. За аналізований період спостерігається помітне зменшення внесків податкових надходжень у структурі доходів Державного бюджету України (рис. 1). У 2020 році податкові надходження становили домінуючу складову дохідної бази бюджету, складаючи 79,10%. Зазначена тенденція зберігалася й у наступному році, за якої надходження становили 85,37% загального обсягу доходів. Проте вже у 2022 році спостерігається зниження цієї частки до 53,14%. Існують обґрунтовані підстави вважати, що наведена динаміка зумовлена зменшенням економічної активності підприємницьких структур, що спричинене впливом військових дій та геополітичними непевностями в Україні. Військова агресія та загроза національній безпеці країни вплинули на зменшення результативності підприємницької діяльності, уповільнення інвестиційної активності, а також спричинили припинення деяких видів економічних операцій. Зазначене, у свою чергу, вплинуло на зменшення прибутків підприємницьких структур та доходів фізичних осіб, а відтак – на скорочення суми податкових платежів до Державного бюджету України.

Рисунок 1. Обсяг доходів державного бюджету України за 2020–2022 роки

2. Оцінюючи зміну обсягів надходжень, отриманих від закордонних країн і міжнародних організацій протягом трирічного періоду, відзначається суттєве зростання частки таких надходжень у загальній структурі доходів. У 2020 році внесок цього джерела становив 0,10%, проте відбулося значне динамічне зростання до показника 26,92% у 2022 році.

Згідно з даними наукової літератури, чітко висвітлюється, що «...в доходах будь-якої країни основою є податкові надходження, які забезпечують стабільне надходження коштів, що не можна сказати про позики, які підлягають поверненню» [7]. Зазначене підкреслює значущість податкових надходжень як надійного та стійкого джерела фінансових ресурсів держави для реалізації різних програм і проєктів національного масштабу. Одним із ключових аспектів дослідження є аналіз ролі податку на додану вартість у структурі податкових надходжень (рис. 2), адже суттєвий тягар сплати досліджуваного податку перекладається на кінцевих споживачів.

Рисунок 2. Обсяг податкових надходжень до Державного бюджету України за 2020–2022 роки

Протягом розглянутого періоду відзначається стійка тенденція до зростання обсягу податку на додану вартість (з урахуванням бюджетного відшкодування) у податкових надходженнях держави. Відсоткове відображення участі податку на додану вартість у загальній сумі податкових надходжень також безперервно зростало: від 47,07% – у 2020 році до 48,46% у 2021 році та до 49,17% у 2022 році. Податок на додану вартість забезпечує практично половину від сукупної суми податкових надходжень, навіть з урахуванням бюджетного відшкодування платникам цього податку. Суттєвий приріст надходжень від податку на додану вартість пояснюється тим, що механізм його стягнення охоплює всі фази виробництва та обігу товарів (робіт, послуг), а додана вартість враховується у ціні товарів (робіт, послуг) і сплачується кінцевими споживачами.

Розглянемо фактичні надходження податку на додану вартість та його структуру за 2020–2022 роки (табл. 2).

Таблиця 2. Обсяг та динаміка податкових надходжень до Державного бюджету України від податку на додану вартість за 2020–2022 роки

Податкові надходження податку на додану вартість	Роки			Абсолютний приріст, млн грн			Темп приросту, %		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	У порівнянні з роками		За період аналізу	У порівнянні з роками		За період аналізу
	Сума, млн грн	Сума, млн грн	Сума, млн грн	2020 р. із 2021 р.	2021 р. із 2022 р.		2020 р. із 2021 р.	2021 р. із 2022 р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	126486,60	155774,75	213947,96	29288,15	58173,21	87461,36	123,16	137,34	169,15
Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	269589,65	315476,47	298536,98	45886,82	-16939,50	28947,33	117,02	94,63	110,74
Бюджетне відшкодування податку на додану вартість	-	-	-84591,89	-16592,50	75109,18	58516,68	111,59	52,97	59,11
Податок на додану вартість із імпортованих на територію України робіт, послуг	5,61	-1,35	2,70	-6,96	4,05	-2,90	-24,13	-199,70	48,19
Надходження від підприємств податку на додану вартість по операціях пов'язаних з виконанням інноваційних проектів	0,00	0,01	-0,01	0,01	-0,03	-0,01	100,00	-92,53	100,00
Надходження від погашення податкового боргу	0,02	-0,03	0,02	-0,04	0,04	0,00	-177,61	-62,33	110,71
Податок на додану вартість від операцій з постачання на митній території України лікарських засобів, дозволених для виробництва й застосування в Україні	-0,01	-0,01	0,02	0,00	0,03	0,03	124,81	-158,68	-198,05
Податок на додану вартість сільськогосподарських підприємств за операціями з сільськогосподарськими товарами/послугами (крім операцій із зерновими й технічними культурами та операцій з продукцією тваринництва)	0,05	0,24	0,00	0,20	-0,24	-0,05	533,79	0,29	1,54
Податок на додану вартість сільськогосподарських підприємств за операціями із зерновими й технічними культурами	-0,15	0,47	0,14	0,61	-0,32	0,29	-317,99	30,33	-96,44
Податок на додану вартість сільськогосподарських підприємств за операціями з продукцією тваринництва	0,00	0,02	0,00	0,01	-0,02	0,00	1262,93	0,00	0,00
Податок на додану вартість із увезених на митну територію України товарів	274113,51	380714,39	253052,96	106600,88	-127661,43	-21060,54	138,89	66,47	92,32
Податок на додану вартість із увезених на митну територію України товарів (крім лікарських засобів, дозволених для виробництва й застосування в Україні)	268446,21	374233,09	229107,97	105786,88	-145125,12	-39338,24	139,41	61,22	85,35

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Податок на додану вартість від операцій із увезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва й застосування в Україні	5666,97	6100,22	23944,99	433,26	17844,77	18278,03	107,65	392,53	422,54
Податок на додану вартість з ввезених на митну територію України транспортних засобів, що були ввезені на митну територію України та поміщені в митні режими транзиту або тимчасового ввезення	0,33	0,10	0,00	-0,23	-0,10	-0,33	29,31	0,00	0,00
Податок на додану вартість із увезених на територію України транспортних засобів особистого користування	0,00	380,97	0,00	380,97	-380,97	0,00	100,00	0,00	100,00
Разом податкових надходжень від податку на додану вартість	400600,10	536489,14	467000,92	135889,03	-69488,22	66400,82	133,92	87,05	116,58

Джерело: складено авторами на основі даних Міністерства фінансів України [5].

За даними аналітичної таблиці 2 бачимо, що обсяг коштів, які надійшли до Державного бюджету України від податку на додану вартість протягом 2021 року, демонструє позитивну динаміку. Одним із чинників, які вплинули на зростання податкових надходжень, як зазначає д.е.н. І. Б. Назаркевич, є «...цифровізація податкових відносин, що підвищує ефективність нарахування й справляння податків та знижує корупційні ризики, оскільки мінімізується безпосередній контакт працівників державних органів і платників податків» [4, с. 142].

Порівняно з аналогічним показником 2020 року спостерігається зростання надходжень на 33,92%, досягнувши показника у сумі 536 489,14 млн гривень. Ситуація різко змінилася у 2022 році, що стало наслідком масштабної військової агресії. Обсяг податкових надходжень до Державного бюджету України від податку на додану вартість порівняно з попереднім 2021 роком відчутно зменшився (на 12,95%, досягнувши значення 467 000,92 млн. гривень). Проаналізувавши трирічний період (2020–2022 роки), варто відзначити загальний сприятливий тенденційний напрямок у справлянні податку на додану вартість, який виразився в його зростанні на 16,58% або в сумі 66 400,82 млн гривень.

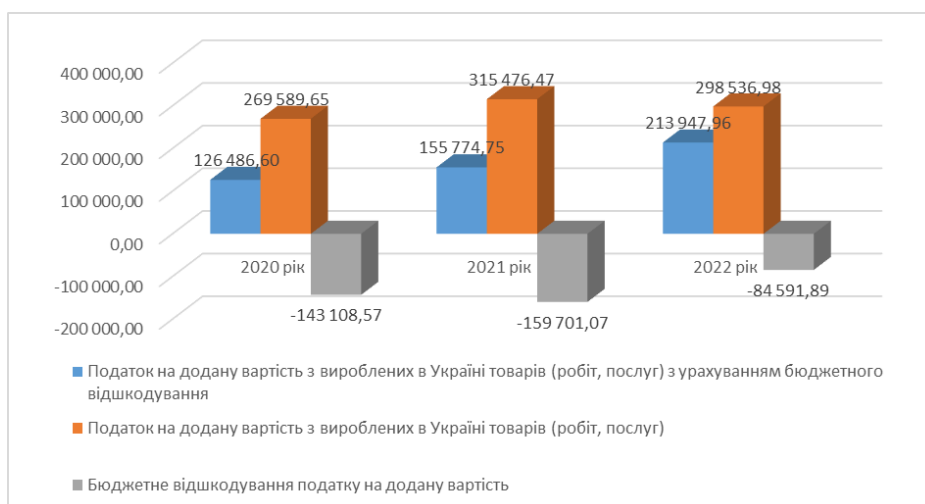
З метою розширеного аналізу оцінимо податкові надходження з податку на додану вартість як з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), так і з увезених товарів на митну територію України.

По-перше, в обсягах коштів, що надійшли до Державного бюджету України від операцій, зумовлених оподаткуванням податком на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування, прослідковується позитивна тенденція у зростанні абсолютних значень та темпів зростання (рис 2). У порівнянні між 2020 та 2021 роками спостерігається значний абсолютний приріст у сумі 29 288,15 млн гривень, що відображає темп зростання в розмірі 123,16%. Порівнюючи 2020 та 2021 роки, встановлено, що відбувається зростання абсолютних значень на 58 173,21 млн гривень з темпом зростання 137,34%. За весь аналізований трирічний період від 2020 до 2022 року спостерігається абсолютний приріст у сумі 87 461,36 млн гривень з темпом зростання 169,15%. Відзначимо, що зазначений приріст зумовлений упровадженням ускладнених інструментів адміністрування податку на додану вартість та скорочення відсоткового співвідношення щодо компенсації досліджуваного податку платникам. Зазначене свідчить про необхідність проведення поглибленого аналізу різних сегментів податкових надходжень, зумовлених податком на додану вартість, за яким було встановлено:

– у складі податкових надходжень від податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) спостерігається змішана динаміка. У період з 2020 до 2021 року відбувся значний абсолютний приріст у сумі 45 886,82 млн гривень з темпом

зростання 117,02%. Такий приріст зумовлений поступовим відновленням національної економіки; підвищенням результативності діяльності підприємств роздрібною торгівлі; підвищенням тарифів та зростанням цін як на виробництво промислової продукції, так і на споживчому ринку тощо. Проте в період з 2021 до 2022 року зафіксовано скорочення обсягів податкових надходжень з податку на додану вартість на суму 16 939,50 млн гривень або на 5,37%. Наведена тенденція зумовлена такими чинниками: 1) звільнення товарів оборонного призначення від обкладання податком; 2) відмовою від обов'язку нарахування ПДВ для платників, які перейшли до спеціальної групи спрощеної системи оподаткування (в межах третьої групи); 3) зменшенням ставки ПДВ з 20% до 7% для операцій, зумовлених постачанням пального та ін.;

– оцінюючи бюджетне відшкодування податку на додану вартість, встановлено, що між 2020 та 2021 роками відбулося збільшення обсягу бюджетного відшкодування платникам на 16 592,50 млн гривень або на 11,59%. Однак у 2022 році в порівнянні з 2021 роком спостерігається значне зменшення бюджетного відшкодування даного податку на 75 109,18 млн гривень або на 47,03%. Така ситуація спричинена наступним: 1) блокуванням податкових накладних та ускладненням адміністративних процедур для платників податку на додану вартість; 2) платникам податку на додану вартість, у певних періодах 2022 року, майже у повному обсязі було припинено відшкодування досліджуваного податку. Аналізуючи фактичні дані, відзначимо, що у січні 2022 року бюджетне відшкодування ПДВ склало 18,52 млрд гривень, у лютому зменшилось до 12,07 млрд гривень, а у березні становило лише 0,82 млрд гривень. У квітні й травні процес відшкодування ПДВ повністю зупинився. Подальший аналіз вказує, що у липні 2022 року відшкодування знову було призупинено, але у серпні відшкодовано 9,4 млрд гривень. У вересні сума відшкодування склала 1,6 млрд гривень, у жовтні – 10,9 млрд гривень, а в листопаді цей показник досяг рекордних 13,6 млрд гривень. Проте у грудні спостерігалось зниження до 8,2 млрд гривень.

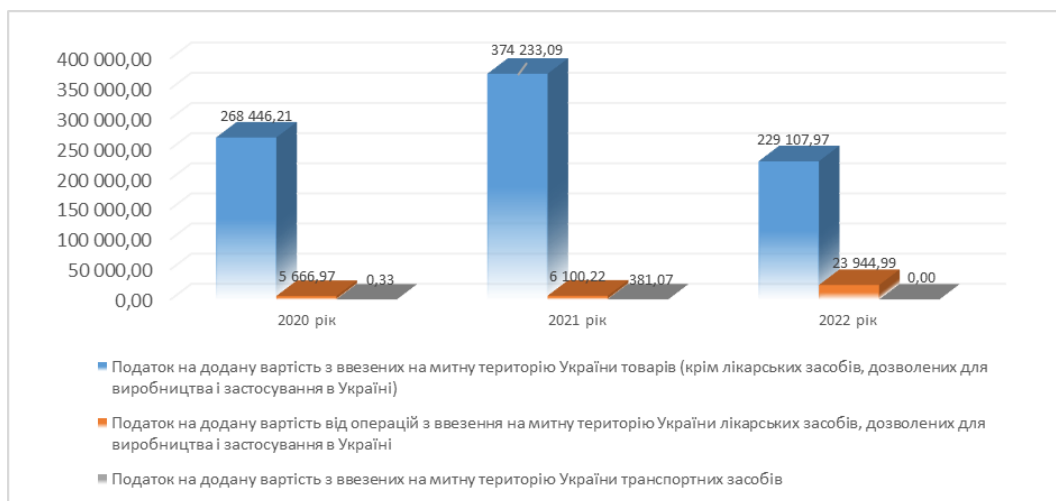
Рисунок 3. Обсяг податкових надходжень від податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за 2020–2022 роки

По-друге, аналіз динаміки податкових надходжень від оподаткування податком на додану вартість операцій відносно ввезених товарів на митну територію України відображає суттєву зміну в обсягах надходжень протягом розглянутого трирічного періоду (рис. 3). Статтею 74 Митного кодексу України визначено, що «...імпорт (випуск для вільного обігу) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх

необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України» [3].

Результати порівняльного аналізу між 2020 та 2021 роками вказують на вагоме зростання обсягів податкових надходжень у сумі 106 600,88 млн гривень, що відображає темп зростання на рівні 138,89%. За результатами аналізу обсягів імпорту товарів протягом 2021 року в порівнянні з попереднім періодом, можна відзначити збільшення майже усіх складових увезених товарів на митну територію України. Це свідчить, як зазначає М. О. Слатвінська, «...про суттєву імпортозалежність як економіки країни загалом, так і доходів бюджету зокрема» [6, с. 150]. Проте у 2022 році відбулося суттєве зменшення податкових надходжень порівняно з попереднім роком на 127 661,43 млн гривень, або на 33,53%. Таке зниження в обсягу податкових надходжень, отриманих від оподаткування операцій з податку на додану вартість, що пов'язані з імпортом товарів на митну територію, є результатом впливу кількох важливих факторів, зокрема: 1) зниження ставки податку на додану вартість до 7% для операцій із увезення товарів на митну територію України, які стосуються пального та нафтопродуктів; 2) упровадження режиму податкового звільнення для товарів, імпортованих на митну територію України суб'єктами господарювання, які діють на спрощеній системі оподаткування; 3) надання права на податкове звільнення для легкових автомобілів, кузовів, причепів, мотоциклів, що ввозяться на митну територію України громадянами-фізичними особами; 4) розширення обсягів гуманітарної допомоги.

Рисунок 4. Обсяг податкових надходжень від податку на додану вартість із товарів, увезених на митну територію України за 2020–2022 роки

Висновки. Податкові надходження мають значну вагу в структурі дохідної частини бюджету. За результатами виконання Державного бюджету протягом 2022 року можна спостерігати, що частка податкових надходжень у загальній структурі доходів бюджету склала 53,14%. За цей же період частка прямих та непрямих податків у структурі податкових надходжень визначається так: податок на доходи фізичних осіб – 15,63%; податок на прибуток підприємств – 12,32%; рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів – 8,99%; акцизний податок – 10,78%; податок на додану вартість (з урахуванням бюджетного відшкодування) – 49,17%; мито, особливі види мита та сезонне мито – 2,76%; інші податки та збори – 0,35%. Надходження фінансових ресурсів до Державного бюджету України від податку на додану вартість відзначається позитивною динамікою, яка проявляється протягом трьох років. Протягом аналізованого трьохрічного періоду, з 2020 до 2022 року, відзначається збільшення обсягу надходжень від досліджуваного податку на 16,58%, або на 66 400,82 млн гривень.

Однак таке зростання у 2022 році зумовлене не відновленням національної економіки чи підвищенням результативності діяльності підприємницьких структур, а зменшенням обсягу бюджетного відшкодування платникам податку на додану вартість, а також ускладненням адміністрування податку.

Conclusions. Tax revenues have a significant weight in the structure of budget revenues. Based on the results of the State Budget implementation in 2022, it can be observed that the share of tax revenues in the total structure of budget revenues amounted to 53.14%. During the same period, the share of direct and indirect taxes in the structure of tax revenues is determined as follows: personal income tax – 15.63%; corporate income tax – 12.32%; rent and fees for the use of other natural resources – 8.99%; excise tax – 10.78%; value added tax (including budget compensation) – 49.17%; duty, special types of duty and seasonal duty – 2.76%; other taxes and fees – 0.35%. The inflow of financial resources to the State Budget of Ukraine from the value added tax is characterized by positive dynamics, which has been manifested for three years. During the analyzed three-year period, from 2020 to 2022, there is an increase in the volume of revenues from the tax under study by 16.58%, or by 66400.82 million UAH. However, this growth in 2022 is not due to the national economic recovery or increase of efficiency of business structures activities, but to a decrease in the amount of budgetary refunds to value added tax payers, as well as to the complication of tax administration.

Список використаних джерел

1. Городецька Т. Е., Поровай А. С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. Молодий вчений. 2017. № 2. С. 243–247. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/59.pdf> (дата звернення: 01.08.2023).
2. Зварич О. В. Податкові надходження: методологія прогнозування: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2013. 444 с.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 01.08.2023). DOI: <https://doi.org/10.4236/ti.2012.31003>
4. Назаркевич І. Б., Шутко А. М. Роль податків у доходах державного бюджету України. Молодий вчений. 2022. № 9 (109). С. 139–143. URL: <https://molodyvcheny.in.ua/index.php/journal/article/view/5581/5464> (дата звернення: 01.08.2023).
5. Річний звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України». URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information> (дата звернення: 01.08.2023).
6. Слатвінська М. О. Аналіз фіскальної ефективності та регулюючої ролі податку на додану вартість. Приазовський економічний вісник. 2018. Випуск 1 (06). С. 148–155.
7. Тітенко З. М., Ворона А. В. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету України. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 33.

References

1. Ghorodecjkja T. E., Porovaj A. S. (2017). Analiz podatkovykh nadkhodzenj v systemi dokhodiv bjudzhetu. [Analysis of revenue tax in budget income]. Young Scientist. Vol. 2. P. 243–247. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/59.pdf> (accessed: 01 August 2023).
2. Zvarych O. V. (2013). Podatkovy nadkhodzhenja: metodologhija proghnozuvannja [Tax revenues: forecasting methodology]. Kyiv, Ukraine.
3. Mytnyj kodeks Ukrajinjy vid 13.03.2012 № 4495-VI zi zminamy i dopovnennjamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (accessed: 01 August 2023). DOI: <https://doi.org/10.4236/ti.2012.31003>
4. Nazarkevych I. B., Shutko A. M. (2022). Rolj podatkov u dokhodakh derzhavnogho bjudzhetu Ukrajinjy. [The role of taxes in the revenues of the state budget of Ukraine]. Molodyj vchenyj. Vol. 9 (109). P. 139–143. URL: <https://molodyvcheny.in.ua/index.php/journal/article/view/5581/5464> (accessed: 01 August 2023).
5. Richnyj zvit pro vykonannja Zakonu Ukrajinjy “Pro Derzhavnyj bjudzhet Ukrajinjy”. URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information> (accessed: 01 August 2023).
6. Slatvinsjka M. O. (2018). Analiz fiskaljnoji efektyvnosti ta reghuljujuchoji roli podatku na dodanu vartistj. Pryazovskij ekonomichnyj visnyk, [Analysis of fiscal efficiency and regulatory role of value-added tax]. Pryazovskyi economic herald. Vol. 1 (06). P. 148–155.
7. Titenko Z. M., Vorona A. V. (2021). Analiz podatkovykh nadkhodzenj v systemi dokhodiv bjudzhetu Ukrajinjy. [Analysis of tax revenues in the revenue system of the budget of Ukraine]. Economy and Society. Vol. 33.